

ส่วนที่ 1 สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาในการที่จะได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายจากรัฐ หลักการและเหตุผล

การก่ออาชญากรรมเป็นการกระทำความผิดร้ายแรงที่มีผลกระทบต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน และการอยู่ ร่วมกันโดยปกติสุขของประชาชนในสังคมซึ่งกฎหมายถือว่าเป็นความผิดอาญาผู้กระทำความผิดต้องถูกฟ้องคดีต่อ ศาลและต้องถูกลงโทษในขณะเดียวกันผู้ที่ได้รับความเสียหายหรือได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดอาญา นั้นโดยที่ตนเองไม่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด ก็ควรที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายจากผู้กระทำความผิด อาญานั้นด้วย แต่อย่างไรก็ตามในบางกรณีผู้กระทำความผิดมีฐานะยากจนไม่มีทรัพย์สินเพียงพอที่จะนำมาชดเชย เยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ หรือในบางกรณีรัฐเองก็ไม่สามารถจับกุมตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ ทำให้ ผู้เสียหายไม่ได้รับความเป็นธรรม อีกทั้งจากแนวความคิดที่ว่ารัฐมีหน้าที่ในการคุ้มครองความปลอดภัยให้กับ ประชาชน เมื่อรัฐไม่สามารถควบคุมไม่ให้เกิดอาชญากรรมได้ รัฐจึงต้องรับผิดชอบเยียวยาความเสียหายให้แก่ ผู้เสียหาย ด้วยเหตุนี้จึงได้มีการรับรองสิทธิของผู้เสียหายที่จะได้รับความช่วยเหลือเยียวยาจากรัฐไว้ในรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่ปี 2540 เป็นต้นมา

ผู้เสียหายในคดีอาญา

ผู้เสียหายในคดีอาญา หมายถึง บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการก่ออาชญากรรมหรือการกระทำ ความผิดอาญาฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายได้

ผู้เสียหายตามกฎหมาย จำแนกออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

ประเภทที่ 1 ผู้เสียหายโดยตรง คือ ผู้ที่ได้รับความเสียหายหรือผลกระทบโดยตรงจากการกระทำความผิด อาญานั้น

ประเภทที่ 2 ผู้เสียหายโดยปริยาย หรือผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายที่กฎหมายกำหนดให้มีอำนาจฟ้องร้องดำเนินคดีแทนผู้เสียหายโดยตรงได้ เนื่องจากผู้เสียหายโดยตรงไม่สามารถดำเนินคดีได้ด้วยตัวเอง เช่น บิดา มารดา หรือผู้ปกครองซึ่งมีอำนาจจัดการแทนผู้เยาว์ ผู้อนุบาลซึ่งมีอำนาจจัดการแทนบุคคลวิกลจริตที่ศาลมีคำสั่ง ให้เป็นบุคคลไร้ความสามารถ ผู้แทนของนิติบุคคล เป็นต้น

ประเภทที่ 3 ผู้เสียหายในกรณีพิเศษ คือ บุคคลที่กฎหมายกำหนดให้ถือว่าเป็นผู้เสียหาย เช่น บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้เสียหายในความผิดฐานหมิ่นประมาทที่ได้เสียชีวิตไปก่อนที่ผู้เสียหายจะได้ร้องทุกข์ ซึ่งตาม ประมวลกฎหมายอาญาให้ถือว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้เสียหาย สามารถฟ้องร้องดำเนินคดีในฐานะผู้เสียหายได้

ผู้ต้องหา หมายความว่า บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิด หรือมีหลักฐานชัดเจนว่าได้กระทำความผิด แต่ยังไม่ได้ถูกฟ้องคดี จำเลย หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกฟ้องไปยังศาลแล้วโดยข้อหาว่าได้กระทำความผิด ดังนั้นแยกง่าย ๆ ก็คือ ผู้ต้องหา คือบุคคลที่ยังไม่ถูกฟ้องคดีต่อศาล ส่วน จำเลย คือบุคคลที่ถูกฟ้องคดีต่อศาลแล้ว

1. สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาในการที่จะได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายจากรัฐ

ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้ให้ความหมายของคำว่า “ผู้เสียหาย” หมายความว่า “บุคคลที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่งรวมทั้งบุคคลผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายด้วย” และตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ ได้กำหนดความหมายของคำว่า “ผู้เสียหาย” หมายความว่า “บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือ ร่างกาย หรือจิตใจเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด นั้น” จากคำนิยามของกฎหมายทั้ง ๒ ฉบับ ดังกล่าวจะเห็นว่า “ผู้เสียหาย” นั้นคือบุคคลที่ได้รับความเสียหาย เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น ดังนั้นจึงมีเหตุอันสมควรที่ผู้เสียหายจะได้รับความคุ้มครองจากรัฐไม่ว่าในขั้นตอนใด ๆ ของกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนของการสืบสวนสอบสวนโดยเจ้าพนักงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือขั้นตอนการฟ้องคดีโดยพนักงานอัยการ การพิจารณาพิพากษาคดีโดยศาล รวมทั้ง ขั้นตอนของการลงโทษโดยกรมราชทัณฑ์

สำหรับฐานความผิดที่กระทำต่อผู้เสียหายอันจะทำให้ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนได้ต้องเป็น ความผิดตามรายการที่ระบุไว้ท้ายพระราชบัญญัติ

ดังนี้ 1) ความผิดตาม ประมวลกฎหมายอาญา ภาค ๒ ความผิด ลักษณะ ๙

2) ความผิดเกี่ยวกับเพศ (มาตรา ๒๗๖ – มาตรา ๒๘๗) ลักษณะ ๑๐

3) ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย หมวด ๑

4) ความผิดต่อชีวิต (มาตรา ๒๘๘ – มาตรา ๒๙๔) หมวด ๒

5) ความผิดต่อร่างกาย (มาตรา ๒๙๕ – มาตรา ๓๐๐) หมวด ๓

6) ความผิดฐานทำให้แท้งลูก (มาตรา ๓๐๑ – มาตรา ๓๐๕) และหมวด ๔

7) ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนป่วยเจ็บหรือคนชรา (มาตรา ๓๐๖ – มาตรา ๓๐๘)๑ เท่านั้น

ผู้เสียหายในความผิดฐานอื่น ๆ นอกจากที่กล่าวมาแล้วไม่มีสิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนอย่างใด

ค่าตอบแทนที่ผู้เสียหายจะขอรับได้นั้น มี ๔ ประเภท ได้แก่

๑. ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ

๒. ค่าตอบแทนในกรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย

๓. ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ตามปกติ

๔. ค่าตอบแทนความเสียหายอื่นตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร

ทั้งนี้ค่าตอบแทนที่ผู้เสียหายจะได้รับมาน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับพฤติการณ์และความร้ายแรง ของการกระทำความผิดและสภาพความเสียหายที่ผู้เสียหายพึงได้รับ รวมทั้งโอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่นด้วย

ส่วนจำนวนค่าตอบแทนที่ผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิจะได้รับจากรัฐ มีดังนี้

- 1.ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาลให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกิน ๓๐,๐๐๐ บาท (รวมถึงค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าห้องและค่าอาหาร วันละไม่เกิน ๖๐๐ บาท)
- ๒.ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกิน ๒๐,๐๐๐ บาท (รวมถึงค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าห้องและค่าอาหาร วันละไม่เกิน ๖๐๐ บาท)
- ๓.ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบกิจการได้ตามปกติให้ จ่ายในอัตราวันละไม่เกิน ๒๐๐ บาท แต่ไม่เกิน ๑ ปีนับแต่วันที่ไม่สามารถประกอบกิจการได้ตามปกติ
๔. ค่าตอบแทนความเสียหายอย่างอื่นนอกจากที่กล่าวแล้วให้จ่ายตามที่คณะกรรมการเห็นสมควรแต่ไม่เกิน ๓๐,๐๐๐ บาท

ในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายจะได้รับค่าตอบแทน ดังนี้

๑. ค่าตอบแทน ๓๐,๐๐๐ บาท แต่ไม่เกิน ๑๐๐,๐๐๐ บาท
 ๒. ค่าจัดการศพ ๒๐,๐๐๐ บาท
 ๓. ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดูไม่เกิน ๓๐,๐๐๐ บาท
 ๔. ค่าเสียหายอื่นนอกจาก ๑ - ๓ ให้จ่ายตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร แต่ไม่เกิน ๓๐,๐๐๐ บาท
- ค่าตอบแทนตามที่กล่าวมานี้หากปรากฏในภายหลังว่าเหตุตามที่อ้างมาขอรับนั้นไม่เป็นความผิดอาญาหรือไม่ได้มีการกระทำตามที่กล่าวอ้าง ผู้เสียหายจะต้องคืนค่าตอบแทนที่รับไปแก่ กระทรวงยุติธรรม

๒. สิทธิของจำเลยในคดีอาญาในการที่จะได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายจากรัฐ

จำเลย คือบุคคลที่ถูกฟ้องคดีต่อศาลว่าได้เป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งจำเลยที่จะมีสิทธิได้รับค่าทดแทน และ ค่าใช้จ่ายจากรัฐจะต้องเป็นผู้ที่ถูกดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลว่าได้เป็นผู้กระทำความผิดอาญาโดยพนักงานอัยการ และถูกคุมขังอยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล และศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำ ความผิด หรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด จำเลยจึงมีสิทธิที่จะได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายจากรัฐ และ การที่จำเลยได้รับค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่ายจากรัฐไปแล้วก็ไม่เป็นการตัดสิทธิหรือประโยชน์ที่จำเลยจะพึงได้ตาม กฎหมายอื่นอีก ซึ่งสิทธินี้มีได้เฉพาะในกรณีที่จำเลยถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการเท่านั้น

สำหรับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายที่จำเลยจะขอรับได้นั้นมี ๖ ประเภท ดังนี้

1. ค่าทดแทนการถูกคุมขัง โดยคำนวณจากจำนวนวันที่ถูกคุมขัง ในอัตราวันละ ๒๐๐ บาท

๒. ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ หากว่าความเจ็บป่วยของจำเลยเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี

๓. ค่าทดแทนในกรณีที่จำเลยถึงแก่ความตาย และความตายนั้นเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี

๔. ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างถูกดำเนินคดี

๕. ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดี

๖. ค่าทดแทนกรณีขอให้ศาลคืนสิทธิที่เสียไปอันเป็นผลโดยตรงจากคำพิพากษาแต่ไม่สามารถ คืนสิทธิ นั้นได้

ทั้งนี้ กฎหมายได้กำหนดอัตราการจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยดังนี้

๑. ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกิน ๓๐,๐๐๐ บาท

๒. ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกิน ๕๐,๐๐๐ บาท

๓. ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างถูกดำเนินคดี ให้จ่ายในอัตราวันละ ๒๐๐ บาท นับแต่วันที่ ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ตามปกติ

๔. ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดี ได้แก่ ค่าทนายความ และค่าใช้จ่ายที่จำเป็น อย่างอื่นในการดำเนินคดี ซึ่งค่าใช้จ่ายที่จำเป็นอย่างอื่นในการดำเนินคดีให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกิน ๓๐,๐๐๐ บาท ส่วนค่าทนายความนั้นให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง

แต่ขึ้นอยู่กั้อัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้ และต้องอยู่ภายในกรอบอัตราที่กำหนดไว้ในตารางท้ายกฎกระทรวง ดังนี้คือ

(๑) คดีที่มีโทษประหารชีวิต ให้จ่ายในอัตราขั้นต่ำเรื่องละ ๔,๐๐๐ บาท แต่ไม่เกินเรื่องละ ๑๐๐,๐๐๐ บาท

(๒) คดีที่มีโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่๑๐ปีขึ้นไปแต่ไม่ถึงโทษประหารชีวิตรวมทั้งคดีอาญาที่ มีความผิดหลายกรรมหลายกระทงซึ่งแต่ละกระทงมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน ๑๐ ปีเมื่อรวมโทษ ทุกกระทงแล้วโทษจำคุกเกินกว่า ๑๐ ปีให้จ่ายอัตราขั้นต่ำเรื่องละ ๓,๐๐๐ บาท แต่ไม่เกินเรื่องละ ๗๕,๐๐๐ บาท

(๓) คดีอย่างอื่นนอกจากใน (๑) และ (๒) ให้จ่ายในอัตราขั้นต่ำเรื่องละ ๒,๐๐๐ บาท แต่ไม่เกินเรื่องละ ๕๐,๐๐๐ บาท

ในกรณีที่จำเลยถึงแก่ความตายให้จ่ายค่าทดแทนแก่จำเลย ดังนี้

๑. ค่าทดแทนจ่ายเป็นเงินจำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท

๒. ค่าจัดการศพจ่าย ๒๐,๐๐๐ บาท

๓. ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดูให้จ่ายไม่เกิน ๓๐,๐๐๐ บาท

๔. ค่าเสียหายอื่นนอกจาก ๑, ๒ และ ๓ ให้จ่ายตามที่คณะกรรมการเห็นสมควรแต่ไม่เกิน ๓๐,๐๐๐ บาท

๓. ขั้นตอนและวิธีการในการขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย

บุคคลผู้มีสิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย ในคดีอาญาได้แก่ ผู้เสียหายและจำเลย ใน คดีอาญา แต่ถ้าเป็นกรณีที่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาถึงแก่ความตาย ก่อนที่จะได้รับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายแล้วแต่กรณี ทายาทของผู้เสียหายหรือจำเลยนั้นก็มีสิทธิในการเรียกร้องและรับ ค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายดังกล่าวแทนผู้เสียหายหรือจำเลยได้ทั้งนี้ให้เป็นไปตามระเบียบที่ คณะกรรมการกำหนด นอกจากนี้หากผู้เสียหายจำเลยหรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายดังกล่าวเป็นบุคคลผู้ไร้ ความสามารถหรือบาดเจ็บ จนไม่สามารถยื่นคำขอด้วยตนเองได้ ในกรณีนี้ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล ผู้ บุพการี ผู้สืบสันดานสามีหรือ ภริยาของบุคคลนั้น หรือผู้ดูแลรักษาบุคคลดังกล่าว อาจยื่นคำขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่าย แล้วแต่ กรณีแทนได้ทั้งนี้ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

โดยยื่นคำขอ ณ สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา กระทรวง ยุติธรรม โดยจะต้องไปยื่นคำร้องขอภายใน ๑ ปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิด หรือถ้าเป็น จำเลยก็นับแต่ วันที่ศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือการกระทำของจำเลย ไม่เป็นความผิด แล้วแต่กรณี

อนึ่ง ในการยื่นคำร้องขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายดังกล่าว ผู้เสียหาย จำเลย หรือ ทายาท ซึ่งได้รับความเสียหาย จะยื่นต่อศาลจังหวัดที่ผู้นั้นมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตก็ได้ และถือว่าการยื่นคำขอ ดังกล่าวเป็นการ ยื่นต่อสำนักงานแล้ว

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่าการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา เป็นขั้นตอนหนึ่งที่ ศาลได้ ให้ความสำคัญ เพราะถือว่าบุคคลเหล่านี้เป็นบุคคลที่ได้รับความเดือดร้อนจากการกระทำของบุคคลอื่น ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ดังนั้นรัฐจึงมีบทบาทที่สำคัญในการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครอง เพื่อเป็นการ บรรเทาและ เยียวยาความเดือดร้อนของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา

การขอรับค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา ผู้เสียหายหรือทายาทของผู้เสียหายต้องยื่นคำขอพร้อม หลักฐานเพื่อขอรับค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญาภายใน 1 ปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายรู้ถึงการกระทำความผิด มิฉะนั้นจะเสียสิทธิไม่สามารถขอรับค่าตอบแทนได้ โดยสามารถยื่นคำขอได้ที่กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ สำนักงานคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

ส่วนที่ 2 สิทธิการขอรับการช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี การปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาหรือ จำเลย และการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนจากกองทุนยุติธรรม

ตามพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 กำหนดให้กองทุนยุติธรรมมีฐานะเป็นนิติบุคคล โดย กำหนดให้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนสำหรับค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการช่วยเหลือประชาชนใน การ ดำเนินคดี การปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย การช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือผู้ได้รับผลกระทบ จากการถูก ละเมิดสิทธิมนุษยชน และการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน ตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 5 แห่ง พระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 โดยเจตนารมณ์ของกฎหมายดังกล่าว เป็นการช่วยเหลือ ประชาชนผู้ เติบโตขึ้น ยากไร้ ไม่ได้รับความเป็นธรรมและเพื่อเป็นการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของ

ประชาชนได้อย่างทั่วถึง เสมอภาค และเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้ โดยง่าย สะดวก และรวดเร็ว และเสมอภาค ได้มีการเห็นชอบให้มี การกระจายอำนาจในการพิจารณาคำขอรับ ความช่วยเหลือเงินกองทุนยุติธรรมทั้ง 76 จังหวัด เพื่อให้การจัดการกองทุนยุติธรรมมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล โดยให้อำนาจยุติธรรมจังหวัดและคณะอนุกรรมการให้ความช่วยเหลือประจำจังหวัดซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็น ประธาน มีอำนาจพิจารณาคำขอรับความช่วยเหลือได้ ภายในวงเงินไม่เกิน 500,000 บาท สำหรับพิจารณา คำขอรับความช่วยเหลือเงินกองทุนยุติธรรมตามวัตถุประสงค์ของกองทุนยุติธรรม ในกรณีการขอลปล่อยชั่วคราว ผู้ต้องหาหรือจำเลย นั้น เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 มาตรา 29 ประกอบกับระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรม ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ. 2559 ซึ่งได้กำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาไว้ในหมวด 4 ข้อ 10 ข้อ 11 และ ข้อ 12 แม้ว่าความผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 และพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 จะได้มีนโยบายที่รัฐบาลกำกับและมีข้อสั่งการให้กับกระทรวงมหาดไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 โดยไม่ให้ พนักงานฝ่ายปกครองใช้ตำแหน่งประกันตัวผู้ต้องหา คดีทรัพยากรธรรมชาติก็ตาม แต่ในการพิจารณาของกองทุน ยุติธรรมจำเป็นต้องพิจารณาให้ ถ่องแท้ถึงเจตนาของผู้ขอรับความช่วยเหลือ โดยปรากฏพฤติการณ์และข้อเท็จจริง แห่งคดีว่าได้กระทำการใดด้วยเหตุผลประการใด เช่น เพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัย หรือประกอบสัมมาอาชีพ หรือ กระทำการในเชิงธุรกิจ เป็นนายทุน อันเป็นข้อมูลที่ต้องนำมาประกอบการพิจารณาให้ความช่วยเหลือเพื่อ ประโยชน์แห่งความยุติธรรมประกอบกับการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของกองทุนยุติธรรม ก็ได้มีนโยบายของ รัฐบาลเกี่ยวกับการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม เพื่อช่วยเหลือประชาชนผู้เดือดร้อนยากไร้ ไม่ได้รับความเป็นธรรม ให้สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้น ผู้มีอำนาจในการพิจารณาคำขอรับความ ช่วยเหลือ หากได้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการของกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ข้างต้น ก็สามารถพิจารณาอนุมัติ ไม่อนุมัติ หรือยุติการให้ความช่วยเหลือได้

การจัดตั้งกองทุนยุติธรรม มีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนสำหรับค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการช่วยเหลือ ประชาชน ในการดำเนินคดี การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย การช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือผู้ ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน และการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน ดังนั้น ภารกิจสำคัญ ในการให้ความช่วยเหลือประชาชน จึงประกอบไปด้วย

- 1) การให้ความช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี
- 2) การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย
- 3) การช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือผู้ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน
- 4) การสนับสนุนโครงการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน

1.การให้ความช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี

สำหรับกรณีการให้ความช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดีในชั้นบังคับคดีนั้น ประชาชน สามารถขอรับบริการ (ยื่นคำขอรับความช่วยเหลือ) ทางช่องทางดังนี้

1) ติดต่อขอรับบริการด้วยตัวเอง หรือทางไปรษณีย์ ณ สำนักงานกองทุนยุติธรรม หรือ สำนักงานยุติธรรมจังหวัด 76 จังหวัด

2) ยื่นคำขอออนไลน์ผ่านเว็บไซต์กองทุนยุติธรรม

โดยกองทุนยุติธรรมจะให้ความช่วยเหลือเป็นค่าใช้จ่าย ได้แก่

1) ค่าจ้างทนายความในการบังคับคดี คดีละ 5,000 - 30,000 บาท

2) ค่าธรรมเนียมในการบังคับคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 153

หากกรณีผู้ขอรับความช่วยเหลือ ไม่เห็นด้วยกับผลการพิจารณาของอนุกรรมการหรือประธาน ให้ยื่นหนังสือขอให้ทบทวนผลการพิจารณาต่อคณะอนุกรรมการหรือประธาน แล้วแต่กรณี พร้อมทั้งแสดงเหตุผล และ ข้อเท็จจริงภายในกำหนด 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งผลการพิจารณา ดังนั้น หากคณะอนุกรรมการให้ความช่วยเหลือประจำจังหวัด มีมติไม่อนุมัติคำขอรับความช่วยเหลือเงินกองทุนยุติธรรม ผู้ขอรับความช่วยเหลือ ไม่สามารถยื่นอุทธรณ์ได้ แต่สามารถยื่นหนังสือขอให้ทบทวนผลการพิจารณาต่อคณะอนุกรรมการให้ความช่วยเหลือ ประจำจังหวัดได้ตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรม ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี พ.ศ. 2559 ข้อ 19

2.การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย

การยื่นคำขอฯ จะต้องยื่นคำขอเป็นรายชั้น ตั้งแต่ชั้นสอบสวน ชั้นพิจารณาของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา และจะต้องยื่นคำขอฯ เข้ามาใหม่เมื่อเข้าสู่ชั้นพิจารณาใหม่ เนื่องจากพฤติการณ์คดีหรือข้อเท็จจริงใน แต่ละชั้นพิจารณาอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามผลของการพิจารณาในแต่ละชั้น ซึ่งการยื่นคำขอฯ ผู้ขอฯ สามารถ ยื่นคำขอฯ ได้ที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัดทั่วประเทศ หรือยื่นผ่านหน่วยงานราชการอื่น หรือโดยวิธีการส่งไปรษณีย์ หรือทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ได้เมื่อผู้ขอฯ ได้รับการอนุมัติเงินช่วยเหลือตลอดจนทำสัญญาการได้รับเงินฯ และสัญญา ค้ำประกันฯ เรียบร้อยแล้ว กองทุนยุติธรรมจะมอบอำนาจให้เจ้าหน้าที่ไปวางหลักประกันต่อศาลให้ ผู้ขอฯ ไม่สามารถนำเงินไปยื่นต่อศาลเองได้

ในการพิจารณาให้ความช่วยเหลือในการปล่อยตัวชั่วคราว ผู้ต้องหาในชั้นการสอบสวน หรือชั้นศาลต่าง ๆ ตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอลปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา หรือจำเลย พ.ศ. 2559 ข้อ 27 “สัญญาการได้รับความช่วยเหลือ ซึ่งยื่นในชั้นพนักงานสอบสวน หรือชั้นพนักงาน อัยการ หรือชั้นศาล ให้มีผลเฉพาะในชั้นนั้นๆ หากผู้ขอรับความช่วยเหลือไม่ปฏิบัติตามสัญญาให้ถือว่าสัญญานั้น เป็นอันสิ้นสุด” ตามบทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 มีเจตนารมณ์ ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ขอรับความช่วยเหลือเป็นรายชั้นการพิจารณาเนื่องจากแต่ละชั้นการพิจารณาอาจจะมี ข้อเท็จจริง และพฤติการณ์คดีที่แตกต่างกันออกไป และในการพิจารณาหลักประกันแต่ละชั้นการพิจารณาวางเงิน หลักประกันจะมีการกำหนดตามที่ศาลเห็นสมควร

กรณีที่ไม่ได้รับอนุมัติตามคำขอ ผู้ขอฯ สามารถยื่นคำขอทบทวนผลการพิจารณาได้โดยการมีหนังสือต่อผู้ที่ ทำการพิจารณา พร้อมทั้งแสดงเหตุผลและข้อเท็จจริง ภายในกำหนด 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งผลการพิจารณา

3.การช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือผู้ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน

การช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือผู้ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนนั้น ผู้ขอรับ การช่วยเหลือ ต้องเข้าหลักเกณฑ์ ดังนี้.

1. เป็นผู้เสียหายจากการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย
2. ถูกขังตามคำพิพากษาเกินเวลาที่กำหนด
3. ถูกขังระหว่างการสอบสวนและมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนตามกฎหมาย
4. เกิดความเสียหายต่อร่างกาย ชีวิต จิตใจ เสรีภาพหรือกรณีอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร

ค่าเสียหายที่จะได้รับการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน

1. ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล ไม่เกิน 40,000 บาท
2. ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกายและจิตใจ ไม่เกิน 20,000 บาท
3. ค่าชดเชยระหว่างทำงานไม่ได้ เป็นเวลาเกิน 1 ปี
4. เงินช่วยเหลือกรณีเสียชีวิต ไม่เกิน 100,000 บาท
5. ค่าจ้างนายความ ไม่เกิน 5,000 บาท
6. เงินช่วยเหลือความเสียหายอื่น นอกจากข้อ 1 – 5 ให้ยื่นคำขอภายใน 2 ปี นับแต่วันที่รู้ถึงการละเมิดสิทธิ

ส่วนที่ 3 สิทธิของผู้ต้องสงสัย ผู้ต้องหา ในคดีอาญาชั้นสอบสวน

สิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่บัญญัติไว้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

มาตรา 29 วรรค 2 ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำ พิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

ผู้ต้องหา หรือผู้ต้องสงสัย ในคดีอาญาในชั้นสอบสวน เป็นสถานะของบุคคลในขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาซึ่งอาจจะเรียกได้ว่าเป็นสถานะที่ไม่มีผู้ใดพึงปรารถนาจะเป็นอย่างแน่แท้การที่กฎหมายกฎหมายที่บัญญัติขึ้นมาเพื่อคุ้มครองประชาชน ที่ตกอยู่ในสถานะดังกล่าวให้ได้รับการปฏิบัติที่เป็นธรรมซึ่งเป็นหลักทั่วไปในเรื่องสิทธิมนุษยชนที่รัฐจัดทำให้กฎหมายที่ให้การคุ้มครองสิทธิในส่วนนี้มีมาตั้งแต่เริ่มใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๗๗ ต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช 2560 ซึ่งเป็นกฎหมาย ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศเองก็ได้ให้การคุ้มครองสิทธิในส่วนนี้เช่นเดียวกัน

สิทธิของผู้ต้องหา ผู้ต้องสงสัยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 7/1 ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุมหรือขังมีสิทธิแจ้งหรือขอให้เจ้าพนักงานแจ้งให้ญาติหรือผู้ ซึ่งผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาไว้วางใจทราบถึงการถูกจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุมในโอกาสแรก และให้ผู้ถูกจับ หรือผู้ต้องหาสิทธิดังต่อไปนี้ด้วย

- (1) พบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว
- (2) ให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ในชั้นสอบสวน
- (3) ได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อกับญาติได้ตามสมควร
- (4) ได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดการเจ็บป่วย

ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งรับมอบตัวผู้ถูกจับ หรือผู้ต้องหา มีหน้าที่แจ้งให้ผู้ถูกจับ หรือผู้ต้องหานั้นทราบในโอกาสแรกถึงสิทธิตามวรรคหนึ่ง

มาตรา 134/1 ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือในคดีที่ผู้ต้องหาไม่อายุไม่เกิน 18 ปี ในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้รัฐ จัดหาทนายความให้

ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและผู้ต้องหาต้องการทนายความ ให้รัฐจัดหาทนายความให้

มาตรา 134/3 ผู้ต้องหามีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้

มาตรา 134/4 ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบก่อนว่า

(1) ผู้ต้องหามีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การ ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้นอาจใช้ เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้

(2) ผู้ต้องหามีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้เมื่อผู้ต้องหา เต็มใจให้การอย่างใดก็ได้ให้จดคำให้การไว้ ถ้าผู้ต้องหาไม่เต็มใจให้การเลยก็ให้บันทึกไว้

ถ้อยคำใดๆ ที่ผู้ต้องหาให้ไว้ต่อพนักงานสอบสวนก่อนมีการแจ้งสิทธิตามวรรคหนึ่ง หรือก่อนที่จะดำเนินการตามมาตรา 134/1 มาตรา 134/2 และ มาตรา 134/3 จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้นั้นไม่ได้

มาตรา 135 ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็น การให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบ ประการใดๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้ การอย่างใดๆ ในเรื่องที่ต้องการนั้น

สิทธิของผู้ต้องหาเป็นสิทธิตามกฎหมายที่บัญญัติขึ้นมาเพื่อคุ้มครองประชาชนที่ตกอยู่ในสถานะดังกล่าวให้ ได้รับการปฏิบัติที่เป็นธรรมซึ่งเป็นหลักทั่วไปในเรื่องสิทธิมนุษยชนที่รัฐจัดหาให้กฎหมายที่ให้การ

คุ้มครองสิทธิใน ส่วนนี้มีมาตั้งแต่เริ่มใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๗๗ ต่อมาในรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศเองก็ได้ให้การคุ้มครองสิทธิในส่วนนี้ เช่นเดียวกัน

หลักในวิธีการดำเนินคดีอาญาได้ให้คำนิยามของคำว่า ผู้ต้องหา ไว้ดังนี้

ผู้ต้องหา หมายความว่า บุคคลผู้ถูกหาว่าได้กระทำความผิดแต่ยังมิได้ถูกฟ้องต่อศาล

สรุปได้ว่า เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจแจ้งต่อบุคคลใดว่าเป็นผู้กระทำความผิดในคดีอาญา บุคคลนั้นก็จะอยู่ในฐานะผู้ต้องหาทันทีเมื่อนั้นสิทธิตามกฎหมายของบุคคลนั้น ในการที่จะได้รับการปฏิบัติในฐานะผู้ต้องหาจึงเกิดขึ้น เพื่อเป็นการควบคุมให้เจ้าพนักงานตำรวจปฏิบัติหน้าที่ไปตามกฎหมาย ทั้งในส่วนของผู้ต้องหา ตำรวจ ในชั้นจับกุม ชั้นการสอบสวน ผู้ต้องหา ผู้ต้องสงสัย ก็จะได้รับคุ้มครอง พอสรุปได้ ดังนี้.

๑. สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าไม่มีความผิดจนกว่าจะมีคำพิพากษา อันถึงที่สุดแสดงว่าได้กระทำความผิด ท่านจึงมีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติเสมือนผู้บริสุทธิ์

๒. สิทธิที่จะได้รับการสอบสวนหรือพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม

๓. สิทธิที่จะให้ทนายความหรือบุคคลที่ท่านไว้วางใจเข้ารับฟังการสอบสวน สิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือ จากรัฐด้วยการจัดหาทนายความให้กรณีที่ท่านไม่สามารถจัดหาทนายความเองได้ท่านสามารถร้องขอทนายความ โดยรัฐจะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในส่วนของท่านให้

๔. สิทธิที่จะตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การของท่านในชั้นสอบสวนหรือเอกสาร ประกอบคำให้การ

๕. สิทธิที่จะได้รับการเตือนก่อนให้ถ้อยคำในชั้นสอบสวนว่า “ถ้อยคำที่ท่านกล่าว อาจจะเป็นพยานหลักฐานยืนยันท่านในการพิจารณาได้” หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ สิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำซึ่งเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองอันอาจทำให้ตนเองถูกฟ้องคดีนั่นเอง

๖. สิทธิที่จะให้การแก้คดีโดยอิสระ กล่าวคือ พนักงานสอบสวนต้องไม่ล่อลวง ชูเชิญ หรือให้สัญญาแก่ท่าน เพื่อจูงใจให้ท่านให้การอย่างใด ๆ ในเรื่องที่ต้องหาท่าน

๗. สิทธิที่จะได้รับการปล่อยตัวในกรณีที่ถูกละเมิดโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

๘. สิทธิที่ท่านจะได้รับการพิจารณาคำขอประกันผู้ต้องหาในคดีอาญาอย่างรวดเร็ว และจะเรียกหลักประกันจนเกินความจำเป็นได้หรือไม่ให้ประกันต้องอาศัยเหตุตามกฎหมายและต้องแจ้งให้ทราบโดยเร็ว ตลอดจนกรณีที่ท่านถูกคัดค้านการประกันตัว ท่านก็ยังมีสิทธิที่จะอุทธรณ์คัดค้านการไม่ให้ประกันตัว

๙. ในระหว่างที่ท่านถูกควบคุมตัวหรือขัง นอกจากท่านมีสิทธิที่จะได้รับการเยี่ยมตามสมควรแล้ว หากท่านเกิดเจ็บป่วย ท่านก็มีสิทธิที่จะได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเช่นเดียวกัน

๑๐. กรณีที่ผู้ต้องหาไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทย หรือไม่สามารถพูดหรือได้ยินหรือสื่อความหมายได้ ท่านมีสิทธิที่จะมีล่ามในการแปลภาษาหรือล่ามภาษามือในการสื่อสาร

